

STATISTICKÁ DATA OBCHODU S CUKREM S UKRAJINOU

Několik slov úvodem

Objektivně lze v této věci konstatovat, že bilance obchodu s cukrem mezi UA a EU/ČR za uplynulé období (ještě před započítáním válečného konfliktu) byla pro obě strany marginální. Trh EU nebyl s ohledem na platná celně tarifní opatření pro UA nijak atraktivní a objemem významný. Nicméně po dočasném zrušení cel na dovozy cukru do EU se zajímavou položkou stává. Dalším nepominutelným faktem je i skutečnost, že obchodní politika EU musí v rámci přijatých multilaterálních obchodních ujednání směřovat k bezpodmínečnému uplatňování politiky „pravidla čistého vývozce“. Smyslem tohoto pravidla je nejen omezování „spekulativních“ obchodů, které jsou mnohdy realizovány nadnárodními společnostmi, jejichž primární cíle nemusí vždy být shodné s národními výrobci. V praxi jde o to, že v dané zemi je vyrobeno menší množství, nežli je potřeba k zabezpečení dostupnosti dostatečného množství komodity na lokálním národním trhu, a i přesto je daná komodita vyvážena. Dochází tím ke zneužívání celně tarifních opatření, jejichž cílem má být podpora určitých subjektů. V minulosti docházelo k tzv. „swap-trades“, kdy se v rámci tarifně celních opatření EPA/EBA, CXL dovážel cukr (původem např. z Brazílie), který se nejprve dovezl do země, na kterou se tarifně celní opatření vztahuje a z této se vyvezl posléze jako cukr její provenience.

Cukrovarnický sektor napříč EU avizuje riziko možné ztráty podpory pro Ukrajinu, pokud nebude nalezen dobrý kompromis (aktuální protesty farmářů, hlavní téma některých voleb). Dalším neopomenutelným dopadem je ztráta trhů v severní Africe a střední Asii ve prospěch Ruska. Fragmentace jednotného trhu EU je neakceptovatelná. Je nutné nalézt řešení na úrovni EU. EK sice 31.1.2024 předložila návrh na prodloužení mechanismu ATM pro Ukrajinu od 6.6.2024 do 31.12.2024, nicméně pro období od 1.1.2024 do 5.6.2024 dovoz cukru z Ukrajiny do EU nepodléhá množstvímu omezení.

I. Dovozy cukru do ČR [Zdroj dat: ČSÚ únor 2024, datová báze: prosinec 2023]

Období	množství (tuny)		%
	UA	Svět	podíl UA
2023/2024	9.294	17.826	52,14%
2022/2023	22.111	103.404	21,38%
2021/2022	198	97.075	0,20%
2020/2021	0	105.805	0,00%
2019/2020	88	127.248	0,07%
2018/2019	0	94.532	0,00%
2017/2018	0	94.673	0,00%
2016/2017	0	91.214	0,00%
2015/2016	0	118.109	0,00%
2014/2015	0	133.695	0,00%
2013/2014	2	112.653	0,00%
2012/2013	40	125.673	0,03%
2011/2012	0	115.279	0,00%
2010/2011	0	79.865	0,00%
Celkem	31.732	1.417.050	

Dovozy za období 02/1999-11/2012 byly dle statistických údajů ČSÚ nulové. Za období 12/2012-09/2022 bylo dovezeno celkem 328 tun v hodnotě 5,4 mil. Kč. Návazně na celně tarifní opatření EU bylo od října 2022 do září 2023 **dovezeno 22,1 tis. tun cukru**. Objem dovezeného cukru z Ukrajiny za h.r. 2022/23 dosáhl téměř 99 % objemu dovozů cukru do ČR z tohoto teritoria za celé období 1999/2023. Dovozy cukru do ČR za h.r. 2022/2023 vzrostly díky zavedení celně tarifního opatření na dovozy vybraných zemědělských komodit z teritoria Ukrajiny oproti celkovým dovozům 02/1999 až 09/2022 o 21,8 tis. tun tj. o 6 640 %!! Průměrný podíl celkového dovozu cukru z Ukrajiny do ČR na celkovém dovozu z EU 28 v období 2008/2009 - 2021/2022 byl 0,024 %. V h.r. 2022/2023 se průměr zvýšil na 21,4 % (tj. více jak 90 570x!!). Podíl dovozů cukru z Ukrajiny do ČR nadále roste i v h.r. 2023/2024. Dovozy cukru do ČR za první tři měsíce h.r. 2023/2024 dosáhly díky trvajícím celně tarifnímu opatření na dovozy vybraných zemědělských komodit z teritoria Ukrajiny množství 9,3 tis. tun.

Porovnáním celkového množství dovezeného cukru z Ukrajiny za období h.r. 09/2008 až 09/2022 (328,1 tun) a přepočteného množství v h.r. 2023/2024 na základě dosud známého množství dovezeného za první tři měsíce h.r. 2023/2024 (9 294 tis. tun) je rozdíl 36,9 tis. tun. Při srovnání s 12ti násobkem průměru prvních tří měsíců h.r. 2023/24 pak jde o nárůst **více než 113 násobný** (na **11 332 %**)!! Podíl cukru dovezeného z teritoria Ukrajiny do ČR na celkovém dovozu cukru do ČR narostl v h.r. 2023/2024 na více než 52 % tj. na více než dvojnásobek podílu těchto dovozů v h.r. 2022/2023. Ze statistiky EK je patrné, že v h.r. 2022/2023 skončilo

téměř 93 % a v h.r. 2023/24 zatím končí téměř 90 % všech dovozů cukru z Ukrajiny v 9 členských státech (RO, PO, IT, HU, BG, CR, CZ, EE a ES), přičemž podíl ČR na těchto množstvích byl 5,8 % resp. 5,9 %.

Vydeme-li z aktuálně předkládaného návrhu EK (DG TRADE) ne celně tarifní opatření vycházející z množství 320 tis. tun cukru, pakliže nebude za období leden-červen 2024 dovezeno větší množství, bylo by hypotetické množství cukru dováženého z Ukrajiny do ČR na úrovni 22 tis. tun. S ohledem na skutečnost, že dovážená množství nemají pro období leden-červen 2024 žádná omezení, je předpoklad, že do EU může být reálně dovezeno množství přesahující 700 tis. tun (přepočteno na celý h.r. 2023/2024), z čehož množství odpovídající podílu připadající na dovozy do ČR by mohlo dosáhnout na hodnotu vyšší než 45 tis. tun.

II. Dovozy do EU [Zdroj dat: [EK únor 2024](#), [datová báze: listopad 2023](#)]

Období	množství (tuny)		%
	UA	Svět	podíl UA
2023/2024	125.308	227.033	55,19%
2022/2023	406.777	1.079.555	37,68%
2021/2022	40.172	542.341	7,41%
2020/2021	9.404	646.026	1,46%
2019/2020	19.996	761.547	2,63%
2018/2019	35.714	784.990	4,55%
2017/2018	2.452	614.583	0,40%
2016/2017	21.164	1.014.888	2,09%
2015/2016	23.529	956.723	2,46%
2014/2015	19.090	841.185	2,27%
2013/2014	3	948.965	0,00%
2012/2013	330	1.096.698	0,03%
2011/2012	0	1.114.728	0,00%
2010/2011	0	1.201.388	0,00%
Celkem	703.938	11.830.651	

Z uvedeného přehledu je patrné, že dovozy cukru z teritoria Ukrajiny do EU v období 10/2011-09/2022 byly dle statistiky EK 171,9 tis. t. Za období 10/2022-09/2023 bylo již dovezeno téměř 407 tis. tun. Z údajů EK vyplývá, že za předchozích 12 hospodářských roků (2010/11-2021/22) byl celkový objem dovozu cukru do EU z teritoria Ukrajiny menší nežli za prvních pět měsíců roku 2022/23 (192 tis. tun dle údajů EK), to vše jako důsledek již zmiňovaného celně tarifního opatření EU. Za první dva měsíce h.r. 2023/2024 bylo do EU dovezeno již 125,3 tis. tun, což optikou dynamiky vývoje dovozu v h.r. 2022/2023 by znamenalo dovozy na úrovni množství více než 750 tis. tun, Objem celkem dovezeného cukru do EU v období 10/2010-09/2022 byl 10,5 mil. tun. Podíl dovozů z UA činil 1,63 %. Podíl cukru dovezeného z Ukrajiny do EU za h.r. 2022/2023 dosáhl 37,7 %. Za první dva měsíce h.r. 2023/2024 tento podíl narostl na 55,2 %! Z uvedených dat vyplývá skutečnost, že dovozy cukru závratně narůstají do celé EU, přičemž je nepochybné, že jde o přímý dopad zavedenému celně tarifnímu opatření na dovozy z teritoria Ukrajiny.

Průměrný podíl dovozů cukru z Ukrajiny do EU na celkových dovozech do EU se z 1,63 % za období 10/2010 až 09/2022 se v posledních dvou hospodářských letech navýšil postupně na 37,7 % až na závratných 55,2 %!

III. Dopady dovozu cukru do EU na liberalizaci obchodu s Ukrajinou

- ✚ Zatímco euforie na světových trzích s cukrem pokračuje a ceny na světovém trhu nadále rostou, ceny v EU (průměrná tržní cena, průměrná krátkodobá cena a okamžité hodnoty) začaly od léta 2023 klesat.
- ✚ Očekává se však, že produkce cukru v EU pro rok 2023/24 bude kolem 5letého průměru (což není tak dobré, jak se očekávalo) a začátek sezóny je obtížný vzhledem k velmi vlhkým podmínkám v mnoha regionech.
- ✚ Údaje o dovozu z Ukrajiny za rok 2022/23 jsou znepokojivé a to, co se očekává pro rok 2023/24, je mimořádně znepokojivé: dovoz cukru z Ukrajiny se posunul z roční celní kvóty 20 tis. tun na 40 tis. tun dovezených v roce 2021/22, 413 tis. tun v roce 2022/23 (tj. x 20 oproti předchozí dohodě!) a kolem 650 tis. tun se očekává pro rok 2023/24 (výměra cukru na Ukrajině vzrostla o 25-30 % v roce 2023/ 24 ve srovnání s 2022/23).
- ✚ Ukrajinská vláda a cukrovarnický průmysl očekávají vývozy do EU na úrovni 650 000 tun cukru tj. více než 30násobek roční dovozní kvóty Ukrajiny stanovené dohodou o přidružení z roku 2014. Podle ukrajinského ministerstva zemědělství vzrostlo pěstování cukrové řepy v roce 2023/24 o 38 %. Tento předpoklad množství 650 tis. t sdělily v listopadu 2023 ukrajinské orgány Komisi EU, přičemž odhady vycházející z údajů známých k datu 14.2.2024 a dynamiky růstu dovozů cukru za h.r. 2022/2023 dosahují na množství přesahující 750 tis. tun.

- ✚ Všichni analytici se domnívají, že klesající trend cen v EU je způsoben především těmito dovozy z Ukrajiny. Uživatelé/kupující cukru při nákupu předpokládají tyto dovozy z Ukrajiny.
- ✚ Po zákazu několika účinných látek v POR používaných při pěstování cukrové řepy (přes 25 od roku 2018) je mezera ve standardech produkce stále větší.
- ✚ Pěstitelé cukrové řepy se obávají nutné úpravy plochy řepy v EU směrem dolů v roce 2024 po nárůstu plochy cukrové řepy na Ukrajině v letech 2023/24 (+ 25-30 % ve srovnání s rokem 2022/23 a obávají se přesunu investic na Ukrajinu.
- ✚ Národní asociace výrobců cukru (Ukrsugar, listopad 2023) uvedla, že ukrajinský cukrovarnický průmysl očekává další růst ploch a produkce cukrové řepy, což by mohlo v roce 2024/25 vést k exportovatelnému přebytku cukru ve výši přibližně 1 milionu tun!
- ✚ Ceny v EU (průměrná tržní cena, průměrná krátkodobá cena a spotové hodnoty) začaly od léta 2023 klesat (pokles o 250 EUR/t spotových hodnot cukru). Všichni analytici se domnívají, že klesající trend cen v EU je způsoben především těmito dovozy z Ukrajiny.
- ✚ V sousedních zemích došlo k narušení jednotného trhu EU a narušení regionálních trhů, což nutí některé členské státy, aby rozhodly o jednostranných ustanoveních,
- ✚ Rozhodnutí pěstitelů cukrové řepy v EU pro jejich setí v letech 2024/2025 bude ovlivněno směrem dolů a v důsledku toho budou ovlivněni i výrobci cukru
- ✚ Přibližně 90 % plochy cukrové řepy na Ukrajině patří cukrovarnickým skupinám/společnostem a jsou spravovány továrnami. Samostatní pěstitelé představují okrajovou část řepařské oblasti. Zdá se, že nezávislí pěstitelé by za dodávku řepy dostávali naturálie v pytlích s cukrem. To by vysvětlovalo některé nezaznamenané přepravní toky cukru kamiony přes hranice mezi Ukrajinou a sousedními zeměmi.

IV. Shrnutí závěrem

I přes velmi tíživou situaci, ve které se Ukrajina nyní nachází, je nutné vidět i fakt, že dovozy cukru z Ukrajiny do ČR/EU nejsou systémovým řešením, neboť i počet operujících cukrovarů v cukrovarnickém průmyslu Ukrajiny je válkou zcela jistě limitován a dle našeho názoru tak i výroba cukru je výrazně nižší. Případný vývoz cukru a jeho možný nedostatek, a tudíž i nárůst cen v samotné Ukrajině dle našeho názoru ukrajinským obyvatelům ku prospěchu není. V této souvislosti je nezbytně nutné zdůraznit, že ruská agrese na Ukrajinu je neúnosná a jako EU je naší povinností, ale i naším zájmem jako Evropanů nadále podporovat ukrajinské občany. Jsme tak jako výrobci připraveni přispět svým dílem k úsilí EU pomoci Ukrajině. Bohužel se domníváme, že toto úsilí je v současnosti mezi občany EU sdíleno nespravedlivě, přičemž zemědělství nese nepřiměřenou a neudržitelnou zátěž.

Šest významných evropských profesních sdružení (AVEC, CEFS, CEPM, CIBE, Copa-Cogeca a EUWEP) zastupujících zemědělce a výrobce z odvětví cukru, obilovin/olejnatých semen, drůbežího masa a vajec vyjádřilo silné obavy ohledně dopadu neomezeného dovozu z Ukrajiny a potřebu zdůraznit nutnost dalšího zlepšení návrhu Komise týkajícího se obnovení ukrajinských autonomních obchodních opatření (ATM). Současná realita je taková, že zemědělské trhy EU jsou velmi ovlivněny liberalizací obchodu s Ukrajinou. Dovážená množství z Ukrajiny, pokud jde o cukr, jsou alarmující ve srovnání s obdobím před liberalizací obchodu. Tato množství mají vážný dopad na výrobce v EU.

Výrobci cukru z EU jsou připraveni přispět, pokud budou zavedena konkrétní opatření, která zajistí snížení jejich zátěže. Výrobci cukru sdružení v Českomoravském cukrovarnickém spolku podporují návrh na změnu mechanismu ATM pro dovozy z teritoria Ukrajiny, který navrhuje zavedení dovozních limitů pro jakoukoli zemědělskou komoditu podléhající liberalizaci obchodu na základě ročního nebo čtvrtletního průměru za kombinované roky 2021 a 2022 s kratší aktivační dobou 10 dnů (místo 21 dnů). Nastavení referenčních prahových hodnot na údajích z let 2022 a 2023 nepřinese dostatečnou úlevu, protože dopad dovozu během posledních dvou let již překonal všechna očekávání a způsobil našim zemědělcům mnoho problémů.